

ကဏ္ဍပေါင်းစုံပါဝင်သော အမျိုးသားအာဟာရဖွံ့ဖြိုးမှုဆိုင်ရာ ငါးနှစ်စီမံကိန်း
အသိပေးညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲအခမ်းအနားတွင်
ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီး ဒေါက်တာမြင့်ထွေး ပြောကြားခဲ့သည့်မိန့်ခွန်း

ရုံးအမှတ်(၄)၊ နေပြည်တော်

၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၇)ရက်

- ဒီနေ့ကတော့ တော်တော်အရေးကြီးတဲ့ နေ့တစ်နေ့ဖြစ်သလို ဆရာတို့ပြောတဲ့အတိုင်း Multi-sectoral National Plan of Action on Nutrition ကိုအသိပေးတဲ့ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့နိုင်ငံအတွက် အလွန်လည်းအရေးကြီးပါတယ်။ ဒီမှာပြန်ကြည့်လိုက်ရင် ဘယ်လို စပြီးဖြစ်သလဲဆိုတော့ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ (၂၅)ရက်မှာ ပခုက္ကူမြို့ကို နိုင်ငံတော်၏ အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်သွားတုန်းက အမျိုးသားအာဟာရဖွံ့ဖြိုးမှုမဟာဗျူဟာနဲ့ပတ်သက်ပြီး ဝန်ကြီးဌာနတွေ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးတဲ့ပွဲမှာ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနမှ ဝန်ကြီး၊ ပညာရေးဝန်ကြီး၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနမှ ဝန်ကြီး၊ လူမှုဝန်ထမ်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားရေးဝန်ကြီးဌာနမှ ဝန်ကြီးတွေပါဝင်ကြပြီး အဲဒီပွဲမှာ နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်က မိန့်ခွန်းပြောပါတယ်။
- နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်က မိန့်ခွန်းပြောတဲ့အခါမှာ ပထမတစ်ချက် အာဟာရဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဟာ နိုင်ငံရဲ့တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုအတွက် အလွန်အရေးကြီးတဲ့ကဏ္ဍတစ်ခုမှာ ပါဝင်ကြောင်းနှင့် ဒုတိယအချက်က ဒီအာဟာရဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုလုပ်ငန်းကို လုပ်မယ်ဆိုရင် ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနက အဓိကတာဝန်ယူပြီးတော့လုပ်ရမယ်လို့ ပြောပါတယ်။ တတိယအချက်က ဒီလိုလုပ်တဲ့အခါမှာ ပြည်သူတွေရဲ့အသံကို နားထောင်ရန်လိုပြီး ပြည်သူ့အသံဆိုတာ ဥပမာ- ကရင်ပြည်နယ်မှာဆိုရင် ကရင်ပြည်နယ်လူထုရဲ့အသံ၊ ကချင်ပြည်နယ်မှာဆိုရင် ကချင်ပြည်နယ်လူထုရဲ့အသံ၊ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးမှာဆိုရင် ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးမှာရှိတဲ့ ပြည်သူလူထုရဲ့အသံကို နားထောင်ရပါမယ်။ ဘာလို့လဲဆိုရင် တိုင်းဒေသကြီးနဲ့ပြည်နယ်တစ်ခုမှာ အာဟာရဖွံ့ဖြိုးမှုအခြေအနေ (situation of nutrition) က မတူတဲ့အပြင် ဓလေ့ထုံးစံ (custom)၊ ယဉ်ကျေးမှု (culture)၊ Health Literacy Level, nutrition perspective က လုံးဝမတူပါဘူး။
- အဲဒီတော့ ရန်ကုန်ကလူတွေရဲ့ အသံကိုနားထောင်ပြီးတော့ ကရင်ပြည်နယ်မှာ သွားလုပ်လို့မရဘဲ ကရင်ပြည်နယ်မှာ လုပ်မယ်ဆိုရင် ကရင်ပြည်နယ်မှာရှိတဲ့ ပြည်သူတွေရဲ့အသံကို နားထောင်ရမှာဖြစ်တဲ့အတွက် လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေရဲ့ အခန်းကဏ္ဍက အလွန်အရေးကြီးပါတယ်။ ဒီဆွေးနွေး

ပွဲပြီးသွားရင် ဆက်ပြီးတော့ တိုင်းဒေသကြီးနဲ့ပြည်နယ်မှာ ဦးဆောင်လုပ်ရမယ့်သူများဟာ လူမှုရေးဝန်ကြီးများ ဖြစ်ပါတယ်။ တိုင်းဒေသကြီးနဲ့ပြည်နယ်မှာရှိတဲ့ ဌာနဆိုင်ရာအကြီးအကဲ၊ ကျန်းမာရေးမှာဆို State and Regional Health Director တွေရှိမယ်၊ စိုက်ပျိုးရေးရှိမယ်၊ ပညာရေးရှိမယ်၊ လူမှုဝန်ထမ်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားရေးရှိပါမယ်၊ ဆက်လက် လုပ်မယ့်လုပ်ငန်းတွေ အကုန်လုံးကိုတော့ လူမှုရေးဝန်ကြီးများက ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်လုပ် ပေးဖို့၊ ခေါင်းဆောင်ဖို့၊ လမ်းညွှန်မှုလုပ်ဖို့လိုပါတယ်။ ဒီလူမှုရေးဝန်ကြီးတွေကို လမ်းညွှန်မှု ပေးလို့ရအောင် ကျွန်တော်တို့ဗဟိုမှာရှိတဲ့ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနမှာရှိတဲ့ technical unit က တစ်ချိန်လုံး information ပေးနေပါတယ်။ ပေးတဲ့အခါမှာ ကျွန်တော်တစ်ခုပဲ request လုပ်ချင်တာက လူမှုရေးဝန်ကြီးများကလည်း email ကိုသုံးစေချင်ပါတယ်။ ကျွန်တော် တို့က စာနဲ့လည်းပို့မယ်၊ email နဲ့အရင်ပို့ချင်ပါတယ်။ လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေ သိမှသာ မှန်ကန်တဲ့ လမ်းညွှန်မှုကို ပေးလို့ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ မဟုတ်ရင် ဘာမှမသိဘဲ လုပ်လို့မရပါဘူး။

- လူမှုရေးဝန်ကြီးထဲမှာ ဆရာဝန်ဖြစ်တဲ့ လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေကတော့ နည်းနည်းလွယ်ပါတယ်။ ဆရာဝန်မဟုတ်တဲ့ လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေလည်း သိဖို့လိုပါတယ်။ ဆရာဝန်မဟုတ်တဲ့ လူမှုရေး ဝန်ကြီးက သူတို့စဉ်းစားပုံစဉ်းစားနည်းက တစ်ဖက်ကစဉ်းစားတယ်၊ ကျွန်တော်တို့ ဆရာဝန် တွေက ဒါပဲစဉ်းစားတယ်၊ မရဘူး၊ အခြားဘက်က ပိုစဉ်းစားရပါမယ်၊ ဘာလို့လဲဆိုရင် nutrition ဟာ ကျန်းမာရေးတစ်ခုတည်းနဲ့သက်ဆိုင်တာ မဟုတ်ပါဘူး။ other perspective တွေဖြစ်တဲ့ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ ယဉ်ကျေးမှုကအစ စဉ်းစားရတဲ့အတွက် ဆရာဝန်မဟုတ်တဲ့ လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေရဲ့ အခန်းကဏ္ဍကလည်း အထူးအရေးကြီးတယ်ဆိုတာ ပြောချင်ပါတယ်။
- ကျွန်တော်တို့ nutrition program ကိုကြည့်မယ်ဆိုရင် different perspective က ကြည့်ရမယ်၊ different angle ကြည့်ရမယ်၊ compare to different things မနေ့ကပဲ ကျွန်တော်တို့က nationwide micronutrient and food consumption survey ရဲ့ findings တွေရပါပြီ။ "ဒီတစ်ခုတည်းကိုပဲ အသေမှတ်လို့တော့မရဘူး။ ဘာကိုပြန်ကြည့်ရမလဲဆိုတော့ Unicef က လုပ်ထားတာ (၂)ခါရှိပါပြီ၊ Multiple Indicators, Cluster Survey နှစ်နည်းနည်းကြာသော် လည်း still relevant ဖြစ်မယ်၊ ဒါ့အပြင် ကျွန်တော်တို့ ဆေးသုတေသနက လုပ်ထားတဲ့ nutrition နဲ့ပတ်သက်တဲ့ သုတေသနတွေရှိချက်တွေ အများကြီးရှိပါတယ်။ အဲဒီဟာတွေကို ကြည့်ပြီးမှ ကျွန်တော်တို့သုတေသနမှာတော့ triangulation ပေါ့၊ Triangulation of data ဒါကိုကြည့်ပြီးမှ ဘာဆက်လုပ်ရမလဲသိပြီး လုပ်တဲ့အခါမှာ ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးမှာရှိတဲ့

သုတေသနတွေ့ရှိချက်ဟာ သူ့နေရာဒေသအတွက် (80%) ကိုက်ညီရမှာဖြစ်ပြီး ကျန်တဲ့ဟာ ကတော့ generalize လုပ်လို့ရပါတယ်။

- အဲဒါမျိုးကျွန်တော်တို့ကြည့်ပြီး လုပ်လို့ရပါမယ်၊ မနေ့က နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ် ပြောတာကို ဆက်ပြီးပြောတာပါ။ နောက်ဆုံး ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆောင်ရွက်တဲ့အခါမှာ ဆက်စပ် ဝန်ကြီးတွေပါရမယ်၊ UN အဖွဲ့အစည်းတွေ အကုန်ပါရပါမယ်၊ INGO တွေပါရမယ်၊ NGO၊ EHO၊ CBO တွေအကုန်လုံးပါရပါမယ်၊ အဲဒါမှသာ အောင်မြင်မှာဖြစ်ပါတယ်။
- ဒီနေရာမှာတစ်ချက် ကျွန်တော်တို့စဉ်းစားရမှာ ဒီလိုအများကြီးပါတဲ့အတွက် multi-stakeholder ဘယ်သူက ဘာလုပ်မယ်၊ ဘယ် role မှာပေးမလဲ၊ ဘယ်နေရာမှာဆိုတာ အလွန်အရေးကြီး သွားပါပြီ၊ မဟုတ်ရင် အကုန်ရှုပ်ယှက်ခတ်ပြီးတော့ INGO (A) ကဒါလုပ်တယ်၊ (B) ကလည်း ဒါလုပ်တယ်၊ တစ်နေရာတည်းလုပ်တယ်ဆိုရင် အလကားပါပဲ၊ ဘယ်သူဘာလုပ်တယ်ဆိုတာက ညှိမှရမှာဖြစ်ပြီး လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေက ညှိနှိုင်းပေးရမှာဖြစ်ပါတယ်။
- သူ့တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွေမှာ လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေက ကျန်းမာရေးရော၊ စိုက်ပျိုးရေးရော၊ လူ/ကယ်/ပြန်ရောခေါ်လိုက်ပြီး သူ့တိုင်းဒေသကြီးနဲ့ပြည်နယ်မှာလုပ်တဲ့ INGO/NGO တွေ၊ CBO တွေ၊ CSO တွေနဲ့ EHO တွေကို အကုန်ခေါ်ပြီး ကျွန်တော်တို့မှာ ဒါရှိနေပြီ၊ ဒီမှာဘယ် activity တွေရှိတယ်၊ ကျွန်တော်တို့ဘယ်လိုလုပ်မလဲ၊ ဒီမှာကြည့်ရင် နောက်ဆုံးမှာလည်း activity အားလုံးပေါင်း (၂၄)ခုလောက်ရှိပါတယ်။ ဘယ်သူကဘာလုပ်မလဲဆိုတာ အေးအေးဆေးဆေး ညှိနှိုင်းပါ၊ ညှိနှိုင်းရုံနဲ့လည်း မပြီးသေးဘဲ briefing ပေးပြီးပြန် သွား၊ (၂)ပတ်လောက်နေမှပြန်လာ ဘယ်လိုလုပ်ကြမလဲ၊ အဲဒီလိုလုပ်ဖို့အတွက်ဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ ဒီအစည်းအဝေးကြီးကနေ at least we have to give some framework or roadmap အကြမ်းလေးတော့ ပေးလိုက်ရ ပါမယ်၊ မဟုတ်ရင် ကရင်ပြည်နယ်မှာ တစ်မျိုးလုပ်နေတယ်ပြောလို့မရဘူး၊ we should be in the same direction နဲ့သွားရပါမယ်၊ အဲဒါအရေးကြီးပါတယ်။ နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ် ကလည်း ပြောထားပါတယ်။
- တစ်ချိန်တည်းမှာပဲ နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်ပြောပြီးတဲ့ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ (၂၅)ရက် နေ့ အဲဒီအချိန်ကတည်းကစပြီး ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာန၊ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး ဦးစီးဌာနနှင့် ကုသရေးဦးစီးဌာန၊ (national nutrition center) အကုန်လုံးက အလုပ်လုပ်နေ ကြပြီဖြစ်ပြီး လုပ်ဆောင်နေတာတွေကတော့ အများကြီးပါ၊ ဒီအခမ်းအနားမှာ ပြောရင်တော့

ပြီးမှာမဟုတ်ပါဘူး၊ အဲဒီအတောအတွင်းမှာလုပ်တဲ့အခါမှာ ကျွန်တော်က အတွင်းရေးမှူး၊ UN အဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ အကူအညီနဲ့လုပ်ပြီး INGO အဖွဲ့တွေနဲ့ အကုန်လုံး လုပ်နေကြပါတယ်။

- ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇွန်လလောက်မှာတော့ သမ္မတရုံးကို စာတင်ခဲ့ရာ မြန်မာနိုင်ငံအာဟာရဖွံ့ဖြိုးမှု မြှင့်တင်ရေး အမျိုးသားအဆင့်ဦးဆောင်မှုကော်မတီဆိုတဲ့ အဖွဲ့ကြီးတစ်ဖွဲ့ကို သမ္မတရုံးက ဖွဲ့စည်းလိုက်ပြီး အဲဒီမှာ ကျွန်တော်က ဥက္ကဋ္ဌ၊ အဖွဲ့ဝင်တွေကတော့ ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီး(၃)ဦး ပါပါတယ်။ Secretary ကတော့ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနက ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်ဆိုပြီး အသင်းဖွဲ့ လိုက်ပါတယ်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလမှာ ဒီကော်မတီရဲ့ ပထမအစည်းအဝေးပွဲကို ရန်ကုန်မှာ ကျင်းပတဲ့အခါ လူဦးရေ (၁၀၀) ကျော်၊ UN နဲ့ development partners က (၄၀) လောက်၊ USAID, WHO, Unicef, UN FAO, World Food Program အဖွဲ့အစည်းတွေ အများကြီးတက်ပြီး ကျွန်တော်တို့ဘက်ကလည်း ဌာနပေါင်းစုံ (၆၀) လောက်တက်ပါတယ်။ အဲဒီ report တွေလည်း ရှိပါတယ်။
- တကယ့်တကယ်တော့ ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ ဒီ report ကို ဖြန့်ဝေသင့်ပါတယ်။ ဒီမှာဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ register လုပ်တဲ့အခါမှာ e-mail တွေပါတဲ့အတွက် e-mail attached file တွေ ဖြန့်သင့်ပါတယ်။ နိုဝင်ဘာလမှာထုတ်တဲ့ report မှာ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးက ဘာပြောသွားလဲ၊ ပညာရေးဝန်ကြီးက ဘာပြောသွားလဲ၊ လူမှုဝန်ထမ်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည် နေရာချထားရေးဝန်ကြီးက ဘာပြောသွားလဲ၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီး က ဘာပြောသွားလဲ၊ အခြားအဖွဲ့အစည်းတွေက ဘာပြောသွားလဲ အကြမ်းအားဖြင့် အကုန်ပါ ပါပါတယ်။ အဲဒီ report ကိုတော့ ဖြန့်ဝေဖို့လိုပါတယ်။ အဲဒါကို လုပ်ပြီးတဲ့ တစ်ချိန်တည်းမှာ ခုနကျွန်တော်ပြောတဲ့အဖွဲ့တွေက သူတို့လုပ်နေတဲ့အခါကျတော့ ဒီစာအုပ်ကြီး ထွက်လာပါ တယ်။
- ကျွန်တော့်အနေနဲ့က ပထမဆုံးပြောချင်တာကတော့ I appreciate very much. I would like to deeply congratulate to all those who have prepared this particular document, which serves some kind of reference document for the future plan of actions for all the nutrition activities in our country. အလွန်အရေး ကြီးပါတယ်။ ဒီ report ကြီးကိုတော့ ကျွန်တော် လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေကို သေသေချာချာ လေးဖတ်စေချင်ပါတယ်။ ဆရာတို့ မဖတ်နိုင် ရင်လည်း ဆရာတို့အောက်မှာရှိတဲ့ဝန်ထမ်းတွေကို ဖတ်ပြပြီး ရှင်းပြခိုင်းပါ။ ဆရာတို့ workshop

တွေလုပ်ရင်လည်း ကျွန်တော်ဗဟိုက လူတွေလွတ်ပေးပါမယ်၊ ကဏ္ဍပေါင်းစုံကပါအောင် ရေး ထားတဲ့ report ဖြစ်တဲ့အတွက် အလွန်ကောင်းတဲ့ report ဖြစ်ပါတယ်။

- တစ်ခုပဲရှိတယ် (2018 ကနေ 2023) ဒီဟာကြီးကဆွဲပြီးပြီ၊ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော်တို့ ပြည်သူ့ ကျန်းမာရေးမှာ no plan of action is static, it is dynamic, depending on changing epidemiological situation. We need to modify and fine-tune any planning ဒါကိုလုပ်ရပါမယ်၊ ဒါကြီးကို အသေတော့မှမှတ်ဘူး၊ ဒါပေမယ့် this is the strong foundation framework အပင်တစ်ခုရဲ့ ပင်စည်လိုပဲ။ ဒါကိုမူတည်ပြီး ကျွန်တော်တို့ အများကြီးလုပ်ဖို့ လိုပါတယ်။
- ဒီထဲမှာပါတာတွေကို တစ်ချို့ဟာတွေကျတော့ ကရင်ပြည်နယ်မှာ နံပါတ်(၁)ဘာလုပ်မယ်။ ကရင်ပြည်နယ်က နံပါတ်(၁)က ကယားမှာ နံပါတ်(၃) ဖြစ်သွားမယ်၊ ကချင်ပြည်နယ်က နံပါတ်(၂) ဖြစ်ရင်ဖြစ်မယ်၊ ရန်ကုန်က (၆)ဖြစ်ရင်ဖြစ်သွားမယ်၊ ဆရာတို့အနေနဲ့ ဆရာတို့ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်မှာရှိတဲ့ စိုက်ပျိုးရေး၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းတွေ၊ INGO အကုန် လုံး စဉ်းစားပြီးတော့လုပ်ပါ။ လုပ်တဲ့အခါမှာလည်း ကျွန်တော့်အနေနဲ့က I would like to request UN agencies as well as INGOs to get involve in many of the activities, meetings, workshops that will be conducted in respective states and regions အဲဒါလုပ်စေချင်ပါတယ်။ အကုန်ဖိတ်ပါ၊ သူတို့လာပြီး သူတို့အမြင်တွေ၊ အကြံပြုချက်တွေကို ပြောမယ်။
- အဲဒါမလုပ်ခင် လူမှုရေးဝန်ကြီးများက ဘာလုပ်ရမလဲဆိုတော့ ဆရာတို့ရဲ့ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်မှာ nutrition နဲ့ပတ်သက်တဲ့ activity ကို mapping လုပ်ဖို့လိုပါတယ်။ ဘယ်အဖွဲ့ အစည်းက ဘာလုပ်လဲ၊ ဘယ်မြို့နယ်မှာလုပ်နေလဲ၊ ကျန်းမာရေးက ဘာတွေလုပ်နေလဲ၊ စိုက်ပျိုးရေးက nutrition related activity ဘာလုပ်ပေးနေလဲ၊ ပညာရေးက ဘာလုပ်ပေးနေလဲ ဆိုတာ mapping လုပ်ဖို့လိုပါတယ်။ ကျွန်တော်ဒါတွေပြောနေတာ ဒီဟာကြီး တစ်ခုလုံးကို ရှေ့သွားဖို့ဆိုရင် လူမှုရေးဝန်ကြီးများက အခရာဖြစ်ပြီး ကျွန်တော်တို့ဗဟိုက ဒီလောက်မဟုတ်ပါ ဘူး။
- ဗဟိုက technical inputs တွေပေးမယ်၊ Guideline တို့၊ SOP တို့ပေးမယ်၊ အကြံဉာဏ်တွေ ပေးပါမယ်၊ လူမှုရေးဝန်ကြီးများအနေနဲ့ကလည်း ဒီကိစ္စမှာဆိုရင်တော့ ကျွန်တော့်ဆီကို

တိုက်ရိုက်ရေးလို့ရပါတယ်။ ကျွန်တော့်ဆီကနေပြီးတော့ သက်ဆိုင်ရာတွေကို response ပြန်လုပ်ပေးပါမယ်။ ဒါကြီးထွက်လာတဲ့အခါ ဒါကိုကြည့်ခြင်းအားဖြင့် all inclusive, all are responsible. It is nationally owned as well as respective states and regionally owned ရှိရပါမယ်။ Sense of ownership မရှိရင် အလကားပါပဲ။ Nutrition မကောင်းရင် မနေ့က ပြောသလို stunting ပုညက်ခြင်းမဖြစ်ခင်မှာ ဖြစ်လာတာတွေက အခြေအနေဆိုးတဲ့အတွက် သူ့ရဲ့ brain development, cognitive development, organ development, immunity level အကုန်လုံးကျမယ်။ အရပ်ပုညက်ခြင်းအဖြစ် သူ့ရဲ့နောက်ကွယ်မှာ အများကြီးခံလိုက်ရပြီ။ ဒီလိုမျိုးမဖြစ်အောင်လုပ်ဖို့ဆိုရင် ကိုယ်ဝန်ဆောင် ကာလထဲကလုပ်ရမယ်။ ဒီလိုလုပ်တာ လူမှုဝန်ထမ်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားရေးဝန်ကြီးဌာနက အရေးကြီးပါတယ်။ ငွေကြေးထောက်ပံ့နေတာလည်း တွေ့ရပါတယ်။ ဦးနှောက် (Brain) မှာဆိုရင် အာဟာရမပြည့်တဲ့ကလေးရဲ့ brain နဲ့၊ အာဟာရပြည့်တဲ့ကလေးရဲ့ brain နဲ့က လုံးဝကွာသဖြင့် တော်တော်ကြောက်စရာကောင်းတာကြောင့် အာဟာရပြည့်ဝဖို့က မွေးကင်းစကလေးအရွယ်က စပြီး အလွန်အရေးကြီးပါတယ်။

- နောက်တစ်ချက်က အိုင်အိုဒင်းဆားတွေအကြောင်းပါ။ ကျွန်တော်တို့ဘာလုပ်ရမလဲဆိုတော့ အခုရောင်းနေတဲ့ အချို့ဆားတွေမှာ အိုင်အိုဒင်းလုံးဝမပါဘူး။ ဒါကို FDA ကလည်း ဝင်စစ်တော့မှာ ဖြစ်ပြီး တကယ်မပါရင် အရေးယူဆောင်ရွက်ရမှာဖြစ်ပါတယ်။ အခုအခြေအနေ ဘယ်လိုရှိတယ်ဆိုတာကိုကြည့်ပြီး ဝိုင်းဝန်းလုပ်ဆောင်ရန်လိုပါတယ်။ အိုင်အိုဒင်းချို့တဲ့ပြီဆိုရင် ဉာဏ်ရည်မမီတာအပါအဝင် ပြဿနာတွေအများကြီးဖြစ်ပါမယ်။ ဒီနေ့ အစည်းအဝေးပွဲကတော့ inception phase ပေါ့လေ၊ ပထမနှစ်မှာ ဘာတွေလုပ်မလဲဆိုတာ ဆရာတို့ ဝိုင်းဝန်းဆွေးနွေးမယ်။ ဒီနေ့ဆွေးနွေးတာကတော့ general ပါ။ ဒါပေမယ့် ကိုယ့်တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ရောက်တဲ့အခါမှာ ဆရာတို့နည်းနည်း modify လုပ်ချင်လုပ်၊ fine-tune လုပ်ချင်လုပ်ပါ။ ဒါအလွန်အရေးကြီးပါတယ်။
- ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့က ဒီဟာကြီးကတော့ ကောင်းလာပြီ။ ဒီအတိုင်း ကျွန်တော်တို့လုပ်မယ်။ ဒါပေမယ့် ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနက nutrition နှီးနှယ်တဲ့ activity ကို ယခုထက်ပိုမိုအားဖြည့်ရပါမယ်။ Systematically လုပ်ရမယ်။ ဘာတွေလဲဆိုတော့ နံပါတ် (၁) EPI ကာကွယ်ဆေးထိုးလုပ်ငန်း လုံးဝကောင်းအောင်လုပ်ရပါမယ်။ EPI program manager တွေကို ပြောရမယ်။ ပြန်ပြီးတော့ holistic review လုပ်ရမယ်။ EPI မကောင်းရင် ကလေးတစ်ယောက်

ဝက်သက်ရောဂါဖြစ်သွားရင် nutrition ပါသွားပြီ၊ pneumonia ဖြစ်ရင် သွားပြန်ပြီ၊ ရောဂါ ဖြစ်လို့ အာဟာရချို့တဲ့တာတွေဖြစ်လာမယ်၊ EPI program ဟာ လုံးဝကောင်းရန်လိုပါတယ်။

- အခုလည်း ဝက်သက်ရောဂါတွေဖြစ်တဲ့အတွက် (၂၇)ရက်နေ့ကစပြီး ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး မှာရှိတဲ့ ကလေး (၅)သိန်းလောက်ကို (၉)လမှ (၅)နှစ်ရယ် ဝက်သက်ရောဂါကာကွယ်ဆေး တစ်ခါမှမထိုးထားရသေးတာတွေကို တစ်ပြည်လုံးမှာ အကုန်ထိုးဖို့လုပ်နေပြီ ဖြစ်ပါတယ်။ နံပါတ်(၁) EPI program ကို မြှင့်ရမယ်၊ အာဟာရပြည့်ဝမှုကို ထိခိုက်စေနိုင်တာက ကလေးက သန် ရှိတယ်၊ သူတို့စားတဲ့ဟာကို စုပ်ယူနိုင်ဖို့မကောင်းတော့ဘူး စသဖြင့် မီးခိုးကြွက်လျှောက် လိုက်သွားတာ၊ အဲဒီတော့ သန်ချဆေး တိုက်ကျွေးခြင်းကိုလည်း ကျောင်းကျန်းမာရေး program အကြီးအကျယ်လုပ်နေပြီး တစ်နှစ်ကို (၂)ခါလုပ်ပါတယ်။ ဒါကို သေသေချာချာအားထည့်ပြီး တိုက်တဲ့အခါမှာလည်း ကျောင်းမှာဒီအတိုင်း ဆေးပေးထားလို့မရတဲ့အတွက် အဲဒါလည်း အားဖြည့်ပြီး လုပ်နေပါတယ်။ ပိုပြီးတော့ systematically လုပ်မယ်၊ အတိအကျ စာရင်းဇယား လိုပါတယ်။
- ဒီတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်မှာ၊ ကျောင်းဘယ်လောက်မှာဆိုရင် ဘယ်ကျောင်းမှာဘယ်နှစ်ယောက် တိုက်ခဲ့တယ်ဆိုတာ အကုန်လုံးအရေးကြီးပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ပိုက်ဆံမရှိလို့ မလုပ်နိုင်တာပါ။ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနရဲ့ တစ်နှစ် budget ဟာ 1 billion ဒေါ်လာပဲရပြီး ဒီလိုအချိန်မှာ အင်္ဂလန်လိုနိုင်ငံမျိုးမှာ သူတို့ budget က 180 billion ပေါင် လောက်ရပါတယ်။ အမှန်တော့ သန်ချဆေးတိုက်ပြီးရင် ဝမ်းတွေ ပြန်စစ်ရမှာဖြစ်ပြီး ဒီလောက်ထိတော့ မလုပ်နိုင် ပါဘူး။ ဆေးသောက်တယ်ဆိုရင်တော့ သန်က ကျမှာဖြစ်ပါတယ်။
- နောက်တစ်ချက်ကတော့ ရေနဲ့ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေး၊ ဒါကို စည်ပင်တို့၊ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်တို့က လုပ်ရမှာဖြစ်ပြီး ရေနဲ့ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေး၊ တစ်ကိုယ်ရည်သန့်ရှင်းရေး မကောင်းလို့ရှိရင် ကလေးက ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောတာဖြစ်မယ်ဆိုရင် သူ့ရဲ့ nutrition status အကုန်ကျသွားမှာဖြစ်ပါတယ်။ ဒါတွေက ခဏခဏဖြစ်လေဖြစ်လေ ကလေးတွေရဲ့ nutrition က သွားပြီ။ ကျွန်တော်ဆိုလိုတာက nutrition လုပ်ငန်းတွေ ဘယ်လောက်ကောင်းကောင်း ဒါတွေ မလုပ်ဘူးဆိုရင် အိတ်ပေါက်နဲ့ဖားကောက်သလိုဖြစ်နေမှာပါ။
- နောက်တစ်ချက်က Antenatal Care ကိုယ်ဝန်ဆောင်စောင့်ရှောက်မှု၊ (၈)ကြိမ်ခံယူရပါမယ်၊ ဒါတွေကို တကယ့်တကယ်ကတော့ ပလပ်စတစ်ကဒ်လောင်းပြီးတော့ ရှိသမျှ ကျေးလက်

ကျန်းမာရေးဌာနတိုင်း ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနတိုင်းမှာ ကပ်ကိုထားရမှာဖြစ်ပြီး ကိုယ်ဝန်ဆောင်မိခင်တွေ (၃)လအတွင်း ဘာတွေလုပ်ထားလည်း အကုန်ရေးထားပါတယ်။ နောက်တစ်ခါ ဒုတိယနှင့်တတိယအကြိမ် (၅)လနှင့် (၆)လအတွင်း ဘာတွေလုပ်ထားလဲ ရေးထားတယ်၊ စတုတ္ထအကြိမ် ဘာရေးထားတယ်၊ ဒီနေရာမှာ ကြည့်တဲ့အခါမှာ ကျွန်တော်ဘာသွားတွေ့လဲဆိုတော့ ဧရိယာအများကြီးလုပ်ထားပြီး ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း ဒါလေးပဲရေးထားတယ်၊ လုံးဝမရပါဘူး။ ကျန်းမာရေးနှင့်ပညာရေး ဘာပေးရမလဲ၊ အဲဒါကိုသပ်သပ် National Nutrition Center ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူး(အမျိုးသားအာဟာရဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့်သုတေသန)တို့က develop လုပ်ပေးပါ။ ကိုယ်ဝန်ဆောင်စောင့်ရှောက်မှုလာခံယူတာနဲ့ သံခါတ်အားနည်းရင် ဘာတွေဘာတွေ ဖြစ်သွားနိုင်တယ်၊ ဗီတာမင်-ဘီဝမ်း ချို့တဲ့ရင် Beri Beri ဖြစ်မယ်၊ ချက်ချင်းတောင် cardiac arrest ဖြစ်နိုင်တယ်၊ သေနိုင်တယ်၊ ဒါမျိုးတွေကို ပညာပေးရမှာဖြစ်ပါတယ်။

- ဥပမာထားပါတော့ midwife တစ်ယောက်သည် ပညာပေးမယ်ဆိုရင် ပေးချင်ရာပေးတာ မဟုတ်ဘဲ အတိအကျပြောရန်လိုသလို အကုန်ပြောစရာမလိုပါဘူး။ တကယ့် key and essential information, nutrition နဲ့ပတ်သက်ပြီး ဘာလုပ်ရမလဲဆိုတာကိုသာ အကုန်ပြောရမှာဖြစ်ပါတယ်။ အများကြီးမဟုတ်ပါဘူး (၄)ချက်ဆို (၄)ချက်၊ (၅)ချက်ဆို (၅)ချက် အဲဒါတွေကို ကျွန်တော်တို့ ပြန်လုပ်ရပါမယ်၊ တကယ့်တကယ် အဲဒီလိုကျန်းမာရေးပညာပေးတွေကို ရုပ်မြင်သံကြားစက်နဲ့ပြရပါမယ်။
- ကျွန်တော်တို့ budget က တစ်နှစ်ကို 1 billion ဒေါ်လာပဲရပါတယ်။ ကျွန်တော့်ကို 3 billion ကို (၂)နှစ်လောက် ဆက်တိုက်ပေးလိုက် ဆရာတို့တောင်းတာ အကုန်၊ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ကြီး တောင်းတာတွေရော၊ ဆရာတို့တောင်းတာတွေရော အကုန်လုံး ဖြည့်ဆည်းပေးမှာဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒီအခြေအနေ မရောက်သေးတဲ့အတွက် ရှိသမျှပိုက်ဆံကို ဘယ်လိုအကျိုးရှိစွာ သုံးမလဲဆိုတာ ကျွန်တော်တို့ သေသေချာချာလုပ်နေပါတယ်။ ဝယ်ယူရေးမှာလည်း အကုန်လုံး လုပ်နေပါတယ်။ အခုလုပ်နေတာ (၂)နှစ်ခွဲ (၃)နှစ်လောက်ပဲ ရှိတဲ့အခါကျတော့ ဒီနှစ်မှာတော့ ပထမ(၃)နှစ်လုပ်တဲ့ impact တွေက စပြီးပေါ်လာပြီဖြစ်ပါတယ်။ ဆက်ဆက်ပြီး လုပ်မယ်ဆိုရင်တော့ အခြေအနေမဆိုးဘူးလို့ ထင်ပါတယ်။
- နောက်တစ်ချက်ကတော့ ဒါတင်မကဘူး nutrition ကောင်းဖို့နဲ့ ကျန်းမာရေးကောင်းဖို့ဆိုရင် exercise is medicine လုပ်နေပါတယ်။ ကိုယ်လက်လှုပ်ရှားမှုလည်း လုပ်ရပါမယ်၊ ဒီ nutrition တင်မကဘူး exercise ပါ တွဲလုပ်ရပါမယ်၊ အဲဒါလည်း ကျွန်တော် ဘယ်လိုလုပ်လဲဆိုတော့ 9th

Health Promotion Conference သွားရပါတယ်၊ ပထမအကြိမ်တုန်းက ကနေဒါနိုင်ငံမှာ လုပ်တယ်၊ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှာ လုပ်တယ်၊ ထိုင်းနိုင်ငံမှာ လုပ်တယ်၊ WHO မှာလုပ်တုန်းက တော်တော်များများတက်ခဲ့ပြီး နောက်ဆုံး ကျွန်တော်ဝန်ကြီးဖြစ်မှ သွားတက်တာကတော့ Global Health Promotion Conference ရှန်ဟိုင်းမှာပါ။ အဲဒီမှာကျန်တဲ့ နိုင်ငံတွေက ဘာပြောလဲဆိုတော့ သူတို့လည်း exercise is medicine ကို လုပ်နေကြတယ်ဆိုတာ ပြောပါတယ်။

- ကျွန်တော်တို့နိုင်ငံမှာလည်း ဒါမျိုးလုပ်ဖို့လိုပါတယ်။ အားကစားနှင့်ကာယပညာဦးစီးဌာနက လုပ်နေပြီး အမျိုးသမီးအားကစားအဖွဲ့ချုပ်က တော်တော် active ဖြစ်ပါတယ်။ အခုဆိုရင် ဒုတိယဝန်ကြီးက လုပ်နေတာ တော်တော်အောင်မြင်ပါတယ်။ လူမှုရေးဝန်ကြီးများကလည်း လုပ်ရင် ကျွန်တော်တို့ကို အကူအညီတောင်းရင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အားကစားညွှန်ကြားရေးမှူးတွေနဲ့ အားကစားမှူးတွေရှိပါတယ်။ ဆက်ပြီးလုပ်ပေးစေချင်ပါတယ်။ ဒါကတော့ ကျွန်တော်တို့ အပိုင်းပါ။
- နောက်တစ်ချက်ကတော့ population literacy တက်ဖို့က mobile tablet တွေပေးပြီးတော့ BHSP တွေအကုန်လုပ်မယ်၊ ကျောင်းတွေမှာလည်း ကျွန်တော်တို့ကဒါလုပ်ပေးရမယ်၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနက nutrition နဲ့ပတ်သက်လို့ ဘယ်လောက်အရေးကြီးလဲ၊ ခင်ဗျားတို့ ကလေးတွေ junk food တွေစားရင်ဘာဖြစ်တယ်၊ အဲဒါတွေ ပြောရပါမယ်၊ ဖြစ်နိုင်ရင်တော့ ကျောင်းမုန့်ဈေးတန်းတွေမှာ junk food မုန့်တွေကို ရောင်းခွင့်မပေးဘူး၊ ဒါတွေက ကျွန်တော်တို့ပြောလို့မရဘူး၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနနဲ့ လူမှုရေးဝန်ကြီးဌာနက လုပ်စေချင်ပါတယ်။ စီးပွားရေးလည်း ဖြစ်တဲ့အခါကျတော့ အဆင်ပြေရင်ပြေသလို လုပ်စေချင်ပါတယ်။ junk food က အာဟာရမရှိဘူး ဗိုက်ပြည့်တယ် အဲဒါလောက်ပဲ ရှိတယ်၊ အဲဒါလေးတွေ လုပ်စေချင်ပါတယ်။
- နောက်တစ်ခုက စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနကလည်း အရေးကြီးပါတယ်။ သူတို့အနေနဲ့က production ကောင်းအောင် affordability and availability of all nutritious food ပဲ စားဖို့လည်း အကုန်လုပ်ပေးရမယ်၊ ပဲစားဖို့ဆိုရင် စိုက်ပျိုးရေးဘက်ကနေပြီးတော့ ပဲအထွက်တိုးအောင် ဘယ်လိုလုပ်ပေးရမလဲ၊ အထွက်တိုးမှ ဈေးကျမယ်၊ အထွက်နှုန်းနည်းလို့ ဈေးတက်ရင် ဘယ်သူမှမစားတော့ဘူး၊ အဲဒါလုပ်ပေးရပါမယ်၊ လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေကိုလည်း မနေ့က ကျွန်တော်ပြောပါတယ်၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနက ဘာလုပ်နေလဲဆိုရင် ချင်းပြည်နယ်ရဲ့ တောင်ပိုင်းရာသီဥတု၊ မြောက်ပိုင်းရာသီဥတု၊ တနင်္သာရီတောင်ပိုင်း၊ မြောက်ပိုင်း၊ အလယ်ပိုင်းတို့မှာ ဘယ်လိုရာသီဥတုရှိတဲ့အတွက် ဘယ်လိုအပင်

တွေကိုစိုက်ရင်ရသလဲ၊ အပင်တစ်မျိုးစိုက်ရင် ဘာတွေ ဘယ်လိုလုပ်ရမလဲ အဲဒါတွေကို အကုန် ပေးရပါမယ်၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနက အဲဒီအပင်အကုန်လုံးကို ပေးရမယ်၊ မကွေးတိုင်းဒေသကြီးမှာဆိုရင် ဘယ်လိုဟာ မျိုးကိုစိုက်ရမလဲ၊ မကွေးတိုင်းဟာ ရေလည်းရှားတယ်၊ နေလည်း အရမ်းပူတယ်ဆိုတော့ ဘယ်လို nutrition ဖြစ်မယ့်ဟာ စိုက်ရ မလဲ၊ မကွေးမှာတော့ ကျွန်တော်သိတာတော့ မြေပဲ အများဆုံးထွက်ပါတယ်၊ ပဲလည်းထွက် မှာပါ။ အဲဒါကို စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနက အကြံဉာဏ်ပေးပါ။ လူမှုရေးဝန်ကြီးကိုလည်း အကြံဉာဏ်ပေးပါ။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ရှိ စိုက်ပျိုးရေးဦးစီးဌာန နှင့် လူမှုရေးဝန်ကြီးများကလည်း လုပ်ပေးစေချင်ပါတယ်။

- စီးပွားရေးကုန်သည်များဘက်ကလည်း ကျွန်တော်တို့လူတွေကို အားဖြည့်ဆန်တွေစားဖို့ အားပေးရမယ်၊ အခုဆိုရင် တော်တော်ထုတ်နေပါပြီ။ ကျွန်တော့်ဆီတောင် နမူနာလာပေးထား ပါသေးတယ်၊ အဲဒါတွေကိုပိုစားပါ ဈေးလည်းသိပ်မကြီးပါဘူး။ လူတိုင်းစားနိုင်အောင်လည်း အားဖြည့်ဆန်ကို ဆန်အကောင်းစားတွေလုပ်ရင် ဈေးကြီးမယ်ဆိုရင် တော်ရုံတန်ရုံ လူများမစား နိုင်တဲ့အတွက် လူအများစားတဲ့ဆန်တွေကိုပဲ အားဖြည့်ဆန်ကို လုပ်ပေးစေချင်ပါတယ်။ အဲဒါမှ လည်း သူတို့သည်အကုန်လုံး ဗီတာမင်တွေ၊ သတ္တုဓာတ်တွေပါတယ်၊ အာဟာရပြည့်ဝကြမှာ ဖြစ်ပါတယ်။
- နောက်တစ်ခုကတော့ အရေးကြီးဆုံးကတော့ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်း သိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနကနေပြီးတော့ ပြန်ပြီးတော့ review လုပ်စေချင်ပါတယ်။ ဆားတွေ ထုတ် တဲ့၊ ရောင်းတဲ့ ဆားတွေမှာ အိုင်အိုင်ဒင်းဘယ်လောက်ပါသလဲ၊ အဲဒီမှာပညာလည်း ပေးရပါမယ်၊ ခင်ဗျားတို့ အိုင်အိုင်ဒင်းဆားကိုရောင်းတယ်ဆိုရင် နေပူထဲမှာ မထားရဘူး၊ ဘူးဆိုရင် အဖုံးကိုဖွင့် မထားရဘူး၊ အဖုံးဖွင့်ထားရင် ဘယ်လောက်ပဲဆားတွေမှာ အိုင်အိုင်ဒင်းတွေထည့်ပေးပေးစားတဲ့ အခါ မပါတော့ပါဘူး။ I would also like to particularly request UN agencies and INGOs, what role you would like to play in all these activities mentioned in this booklet. I have seen 24 activities. သူတို့အနေနဲ့ အဲဒါကိုလုပ်ပေးစေချင်ပါတယ်။
- INGO တွေ အကုန်လုံးစဉ်းစားပါ။ သက်ဆိုင်ရာ UN agency, INGO ရဲ့ vision statement, mission statement နဲ့ကိုက်ညီတဲ့လုပ်ငန်းမှာ လုပ်စေချင်ပါတယ်။ ဒီဟာတွေအကုန်လုပ် ပြီးရင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လူမှုရေးဝန်ကြီးများက ဘာလုပ်ရမလဲဆိုရင် ဘယ် INGO/NGO က ဘာလုပ်သလဲ၊ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနက ဘာလုပ်သလဲ အဲဒါတွေကို

monitoring လုပ်စေချင်ပါတယ်။ monitoring မရှိဘဲနဲ့တော့ အလကားပါပဲ၊ monitoring မှာလည်းလွယ်အောင် ကျွန်တော်တို့ဘက်က check-list နဲ့လုပ်ပေးပါ။ check-list ကိုယူပြီး လုပ်ရင် မပင်ပန်းဘဲ အဖြေကိုချက်ချင်းသိပါတယ်။

- အဲဒီတော့ ဒီသိတဲ့ monitoring မှာ ပိုသိချင်ရင် survey မလုပ်နဲ့၊ Qualitative Research ဖြစ်တဲ့ key informant interview နဲ့ focus group discussion လုပ်၊ အဲဒါတွေကို လုပ်စေချင်ပါတယ်။ ဒီ plan of action ကို လုပ်နေတဲ့အချိန်မှာ တစ်ချိန်တည်းမှာ ဘာလုပ်ရမလဲဆိုတော့ implementation research (IR) လုပ်ရမယ်၊ ကိုယ်လုပ်နေတဲ့ administrative, OK လား၊ logistics OK လား၊ technically OK လား၊ management OK လားဆိုတာ IR လုပ်ပါ။ IR လုပ်ဖို့အတွက်လည်း ကျွန်တော်တို့မှာ ပိုက်ဆံအကုန်ရှိပါတယ်။
- ပထမဆုံးနှစ် (၂၀၁၆-၂၀၁၇) ဘဏ္ဍာရေးနှစ်မှာ (1 billion) ကျပ် ကျွန်တော်သုံးတယ်၊ နောက်တစ်နှစ်မှာ (1.5 billion)၊ (၆)လမှာ 500 million ကျပ်၊ နောက်နှစ်မှာ ကျွန်တော်(3 billion) ကျပ်လောက်ချန်ထားပါမယ်၊ Implementation research အတွက် nutrition ပါ အကုန်လုံးလုပ်မှာဖြစ်ပါတယ်။
- အဲဒီတော့ ဒီမှာကြည့်မယ်ဆိုရင်ဆရာတို့ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွေက တက်လာသူတွေက ဒီ whole spectrum မှာဆရာတို့ ဘယ်လိုဟာမျိုးကို သုတေသနလုပ်ချင်လဲ၊ အကြီးအကျယ် basic research လိုဟာမျိုးမဟုတ်ဘဲ အသုံးချသုတေသန အဲဒါလုပ်ပေးပါ။ လုပ်မယ်ဆိုရင်လည်း ကျွန်တော်တို့ ဆေးသုတေသနဦးစီးဌာနက လူတွေလာပြီးတော့ ပံ့ပိုးပါမယ်၊ ဘာလုပ်ချင်တယ် ဆိုတာ သူတို့လာလုပ်ပေးမယ်၊ တစ်ခုပဲရှိတယ် ဆရာတို့ သည် Principle Investigator ဒါမှ ဒီ research မှာ ဆရာလည်း ပိုင်ပါတယ်။ ကိုယ်တိုင် ပါဝင်မယ်၊ မဟုတ်ရင် ဆေးသုတေသနဦးစီးဌာနက လာလုပ်ပေး၊ ကုသရေးဦးစီးဌာနက လာလုပ်ပေးရင် ဆရာတို့က ဘေးရောက်တဲ့ပုံစံမျိုး ဖြစ်တဲ့အတွက် ဆရာတို့ဦးဆောင်ပြီး လုပ်ပေးစေချင်ပါတယ်။
- ဖြစ်နိုင်ရင်တော့ ကျွန်တော်လူမှုရေးဝန်ကြီးများကိုလည်း Principle Investigator ပေးချင်ပါတယ်။ technical ကျွမ်းကျင်မှုကို ကုသရေးဦးစီးဌာန၊ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန၊ ဆေးသုတေသနဦးစီးဌာန အကုန်လုံးကပေးပါမယ်၊ အဲဒီလိုလုပ်စေချင်ပါတယ်။ IR ကိုလည်းလုပ်ပေးပါ။ IR လုပ်ပေးမှ ကျွန်တော်တို့ မှားလား/မှန်လားအကုန်သိပြီး ဆက်လက်လုပ်ဖို့ဖြစ်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။

- ဒီအစည်းအဝေးပွဲမှာ ကျွန်တော့်အနေနဲ့ကတော့ ဆရာတို့တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်မှာ ကော်မတီတွေရှိပါတယ်။ လုပ်ငန်းကော်မတီ၊ ဘာကော်မတီဆိုတာ ဆရာတို့ဆက်လက် ပြီးလုပ်ပါ။ နောက်တစ်ချက်ကတော့ ကျွန်တော်တို့ကျန်းမာရေးဘက်က ဘာပိုပြီးအရေးကြီးသလဲဆိုတော့ အာဟာရမပြည့်ဝမှု၊ ဗီတာမင်တွေ၊ သတ္တုဓာတ်တွေချို့တဲ့မှုတွေရဲ့ ကနဦးလက္ခဏာတွေသိဖို့ပါ။ ဘာဖြစ်ရင် ဘာလက္ခဏာတွေဖြစ်မယ်ဆိုတာ သိဖို့လိုပါတယ်။
- ဒါကျွန်တော်တို့ တာဝန်ဆိုတဲ့အခါကျတော့ ကျွန်တော်တို့ tablet တွေပေးရပါတယ်။ midwife တွေ၊ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးကြီးကြပ် (၁)၊ (၂) အကုန်လုံး၊ ကျန်းမာရေးမှူး အကုန်လုံး၊ အမျိုးသမီးကျန်းမာရေး ဆရာမအကုန်လုံးပေးတယ်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်(၇)ခု အကုန်လုံးပေးပါတယ်။ ကျန်တာတွေကို ဆက်ပေးမယ်။ (၁၂,၀၀၀) လောက်ဖြန့်ပြီးပြီ။ Gavi က ပေးတဲ့ နောက်ထပ် (၁၄,၀၀၀) ရရင် ကျန်တဲ့ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွေကို ဆက်လက်ဖြန့်ဝေပေးမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီ mobile tablet တွေထဲမှာ ကျန်းမာရေး အသိပညာတွေ အကုန်ပါပါတယ်။ Station officer နှင့် township officer အကုန်ပေးပါတယ်။
- နောက်ထပ် ခုတင် (၅၀)ဆုံး၊ ခုတင် (၁၀၀)ဆုံး ဆေးရုံအုပ်ကြီးတွေပါ အကုန်ပေးမှာ ဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းဆိုရင် CME တို့၊ CPD တို့၊ စဉ်ဆက်မပြတ်ဆေးပညာသင်ကြားတာတို့ကို ဒီဟာနဲ့ပဲ electronically နဲ့သွားရတော့မယ်။ သင်တန်းတွေခေါ်ပြီး မွမ်းမံတွေမပေးတော့ပါတယ် အချိန်တွေလည်းကုန်ပြီး နောက်နှစ် (၄၀)၊ နှစ်(၅၀) တောင်မပြီးပါဘူး။ tablet တွေပေးပြီးရင် စစ်တမ်းကောက်ယူတာတွေကိုလည်း ဒါနဲ့ပဲလုပ်တော့မယ်။ ဆေး လက်ကျန်စာရင်းလည်း ဒါနဲ့ပဲလုပ်တော့မယ်။ ဥပမာထားပါတော့ midwife အကုန်လုံးကို နေကောင်းလားပြောချင်ရင် ခလုပ်တစ်ချက်နှိပ်လိုက်တာနဲ့ အကုန်ရောက်သွားပါမယ်။ ကျွန်တော်တို့ဗဟိုက နေပြီးတော့ nutrition နဲ့ပတ်သက်တာကို လုပ်ပေးမယ်။ ဒီ tablet မှာပါတာဆိုရင် တကယ့်တကယ် ကျွန်တော်ကိုယ်တိုင် ဖတ်သင့်တာတွေပါတဲ့အတွက် အလွန်ကောင်းပါတယ်။
- ဒီမှာကျွန်တော် တစ်ခုပြောဖို့ကျန်သွားတာက nutrition ကို တိုးတက်ဖို့ဆိုရင် မိခင်ရဲ့နို့ဦးရည်ကို ကလေးကို တိုက်ကိုတိုက်ရပါမယ်။ မိခင်ရဲ့နို့ဦးရည်ဟာ အကောင်းဆုံးပါဘဲ။ မိခင်ရဲ့နို့ဦးရည်ဟာ ဘယ်လိုအကျိုးရှိသလဲ၊ ကလေးဆိုရင် ဘယ်လိုအကျိုးရှိသလဲ အဲဒါရေးထားတာကို ကျွန်တော်တို့က facebook မှာတင်တဲ့အခါကျတော့ လူ (၂)သိန်းလောက် ကြည့်တာတွေရပြီး ကျွန်တော်ကိုယ်တိုင်လည်း တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဘာတင်ဘာတင်နဲ့ edit လုပ်ပါတယ်။ အရေးကြီးလွန်းပါတယ်။

- စပ်ဆေးကိုလည်းတင်ပါတယ်၊ အပြည့်အစုံရေးပြီး တင်တယ်၊ နောက်ပြီးတော့ လေဖြတ်ခြင်း (stroke) ကလည်း (၁)ပတ်အတွင်းကို ကြည့်ရှုသူ (၂)သိန်းကျော်ပါတယ်။ နောက်ဆုံး ဝက်သက် ရောဂါ ကျန်းမာရေးပညာပေးကိုတင်တာ (၂)သိန်းနီးပါးလောက်ရှိသွားပြီ၊ တစ်ခုပြီးတစ်ခု ကျွန်တော်တင်ပါတယ်။ ဒီမှာလည်း nutrition နဲ့ ပတ်သက်တာကို လာမယ့်အပတ်တွေမှာ တင်ဖို့ လုပ်ထားပါတယ်။ ကျွန်တော်ဘယ်လိုရေးသလဲဆိုတော့ ဒါကိုဆက်လက်ပြီးတော့ အကောင်းဆုံးလုပ်ပေးဖို့ ပြောလိုပါတယ်။ ပိုလုပ်အောင်လို့ အဲဒါလေးတွေ စာလေးမှာထည့်ပေး လိုက်ရင် လူတွေအကုန်လုံးသိလာမှာပေါ့၊ အဲဒါအလွန်အရေးကြီးပါတယ်။ အလားတူစွာပဲ nutrition နဲ့ပတ်သက်တာကို ဆက်လက်လုပ်ဖို့ ရှိပါတယ်။
- အဓိကကတော့ ဒီမှာထိုင်နေတဲ့လူတွေ အကုန်လုံးက ဘယ်အပိုင်းကဘာလုပ်မလဲ စိုက်ပျိုးရေး ဆိုရင် ဘယ်အပိုင်းလုပ်မလဲ၊ ပညာရေးက ဘယ်အပိုင်းလုပ်မလဲ၊ လုပ်တဲ့အခါမှာလည်း ကျွမ်းကျင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာတွေကတော့ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနက ပံ့ပိုးပေးမှာဖြစ် ပြီး capacity building အကုန်လုံးလုပ်ပေးမှာ ဖြစ်ပါတယ်။
- နောက်ဆုံးအနေနဲ့ ကျွန်တော်ပြောချင်တာကတော့ ဘာပဲလုပ်လုပ်အကောင်းဆုံးကတော့ နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်လည်း ပြောထားပါတယ်၊ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ မဟာဗျူဟာများ၊ စီမံကိန်းများဟာ realistic ဖြစ်ရမယ်၊ doable ဖြစ်ရမယ်၊ လက်တွေ့မှာ လုပ်နိုင်ရမယ်၊ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ အကောင်းဆုံးတွေကို ရွေးလို့ရသလို ကမ္ဘာမှာနံပါတ် (၁) ဖြစ်တဲ့ဟာကို ရွေးနိုင်တဲ့ အရည်အချင်းရှိပါတယ်။ ဒါပေမယ့် နိုင်ငံမှာရှိတဲ့ ပိုက်ဆံ၊ လူအင်အား၊ အချိန်၊ အခြေအနေပေါ်မူတည်ပြီး လုပ်မှရမှာဖြစ်တဲ့အတွက် ဆရာတို့ဆက်လက် ပြီးတော့ ကိုယ့်တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်မှာလုပ်တဲ့ လုပ်ငန်းများဟာ realistic လက်တွေ့ကျပြီး တော့ ဒါလေးကိုလည်း ဖြစ်စေချင်ပါတယ်။ အလွန်ခက်ခဲတဲ့ plan တွေကိုလည်း မလုပ်စေချင် ပါဘူး။
- နိဂုံးချုပ်အနေနဲ့ ကျွန်တော်တစ်ချက်ပြောချင်တာက ဒီမှာလုပ်တုန်းက identify လုပ်ထားတဲ့ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ရှိပါတယ်။ ဒါပေမယ့် မနေ့က presentation ကို ဆရာတို့ ပြန်ကြည့်ပါ၊ မနေ့က presentation ဟာ Nationwide micro-nutrients and food consumption survey အဲဒီမှာ အစာစားသုံးမှုပုံစံတွေ အများကြီးလုပ်လို့ရပါတယ်။ အဲဒီရဲ့ input တွေကို ဒီထဲမှာထပ်ပြီး တော့ လုပ်လိုက်ရင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွေ အစာစားသုံးမှု ပုံစံတွေကိုသိမယ်၊ အဲဒါလေး ကို နည်းနည်းပြန်ကြည့်ပါ။ အဲဒီမှာလည်း indicator တွေ အများကြီးရှိပါတယ်။ ကရင်ပြည်နယ်

မှာဒီ indicator နည်းနေတယ်ဆိုရင် ဒါကို ဘယ်လိုလုပ်မလဲ၊ ကယားပြည်နယ်မှာ ဒါနည်းရင် ဘာလုပ်မလဲဆိုတော့ တစ်ခုနဲ့တစ်ခုက လုံးဝမတူနိုင်ပါဘူး။

- အဲဒီတော့ ကျွန်တော် မနေ့ကပဲ ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူး(အာဟာရဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့်သုတေသန)ကို ပြောပါတယ်၊ မနေ့ကပြတဲ့ slide တစ်ခုချင်း တစ်ခုချင်းမှာ key inference ဒါဘာပြတာလဲ အဲဒါလေးတွေရေးပေးမယ်၊ ရေးပြီးတော့ electronically လူမှုရေးဝန်ကြီးတွေ အကုန်လုံးကို ပို့ပေးမယ်ဆိုတာ ပြောကြားရင်းနဲ့ နိဂုံးချုပ်လိုက်ပါတယ်။

အခမ်းအနားသို့ တက်ရောက်သူများစာရင်း -

- ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနမှ ဒုတိယဝန်ကြီး
- နေပြည်တော်ကောင်စီဝင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရအဖွဲ့များမှ လူမှုရေးဝန်ကြီးများ
- ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနမှ၊ အမြဲတမ်းအတွင်းဝန်များ၊ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်များ၊ ပါမောက္ခချုပ်များနှင့် ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်များ
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်မှ အရာရှိကြီးများ
- UN အဖွဲ့အစည်းများ
- INGO/ Local NGO များမှ ကိုယ်စားလှယ်များ။

(ဤမိန့်ခွန်းသည် ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီး၏ လက်ရေးမူမှ ပြန်လည်ရိုက်နှိပ်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။)